

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 25^{ΗΣ} ΜΑΪΟΥ 1971

ΕΠΙ ΤΩ ΕΟΡΤΑΣΜΩ ΤΩΝ ΓΕΝΕΘΛΙΩΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΣΠΥΡ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΥ

Κατ' ἀπόφασιν ληφθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἀκαδημίας ἀνὰ πέντε ἔτη εορτάζεται ἡ γενέθλιος ἡμέρα τοῦ Πλάτωνος. Εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν κατ' ἐντολὴν τῆς Συγκλήτου ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καθηγητῆς κ. Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος θέλει ἐκφωνήσῃ τὸν προσήκοντα λόγον μὲ θέμα «Λόγος καὶ Μῦθος κατὰ Πλάτωνα».

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΜΥΘΟΣ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εορτάζει σήμερα τὰ γενέθλια τοῦ Πλάτωνος. Ἐκατὸν χρόνια ἔπειτα ἀπὸ τὴν γέννηση τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ γενάρχου τοῦ ἀπτικοῦ πνεύματος, γεννᾶται ὁ Πλάτων στὰ 427 π.Χ. Ἐπειτα ἀπὸ ὀκτὼ χρόνια μαθητείας κοντὰ στὸ μεγάλο δάσκαλο, τὸν μόνον πραγματικὸ δάσκαλο τῆς οἰκουμένης, τὸν Σωκράτη, ἔζησε ὁ Πλάτων, τὸ μεγάλο δράμα τῆς ζωῆς του, τὴ θανάτωση τοῦ δασκάλου ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ ἴδιος λέγει στὸ «Φαίδωνα», ὅτι δὲν ἦταν παρὼν, ὅταν ἐθανατώθηκε ὁ Σωκράτης ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, γιατί ἦταν ἄρρωστος. «Πλάτων δ' οἶμαι ἡσθένει», λέγει ὁ Φαίδων, ὁ ὁποῖος ὑποτίθεται ὅτι ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους. Τοῦτο ὅμως, ὅπως πιστεύω, εἶναι σχῆμα λόγου, γιατί ὁ Πλάτων δὲν ἀναφέρει ποτὲ τὸν ἑαυτὸ του, δὲν μνημονεύει ποτὲ τὸ ὄνομά του στοὺς διαλόγους του. Εἶναι ὁ ἀόρατος καὶ μέγας σκηνοθέτης, ὁ ὁποῖος πιστεύει ὅτι ἡ ἀθανασία κερδίζεται, ὅταν τὸ ἐγὼ γίνῃ ἓνα μὲ τὴν ἀλήθεια, ὅταν τὸ ἐγὼ χαθῇ μέσα στὴν ἀλήθεια. Δέκα τρία

χρόνια έπειτα από τή θανάτωση τοῦ Σωκράτους, δηλαδή στα 387 π.Χ., ίδρυσε ὁ Πλάτων τήν ᾿Ακαδημία σέ ἡλικία σαράντα ἐτῶν. ᾿Εδῶ, μέσα στήν ᾿Ακαδημία, θά ἀγωνισθῆ ἐπὶ σαράντα ἀκόμη χρόνια γιά νά φέρῃ εἰς φῶς ἕνα νέο κόσμο, πού εἶναι πέρα ἀπό τόν κόσμο τῶν αἰσθήσεων, τόν κόσμο τῶν ἰδεῶν, ὅπου ὑπάρχει ὁ,τι ὀνομάζεται ἀλήθεια, ἀρετή καί ἐλευθερία, καί ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἀνακαλύπτει τὸ εἶναι του. Δέν εἶναι ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν μία κατασκευή ἢ μία ἐφεύρεση, ἀλλά εἶναι τὸ ἄνοιγμα τοῦ πνεύματος, εἶναι ἡ διάσταση ἐκείνη, ὅπου τὸ πνεῦμα εὐρίσκει τὸ εἶναι του, ὅπου θεάζεται τήν ἀλήθεια, τήν ἀρετή καί τήν ὁμορφιά. Μὲ τόν κόσμο τῶν ἰδεῶν ὁ Πλάτων θά ζήσει μετὰ τὸ θάνατό του μέσα στήν ἱστορία μέχρι σήμερα καί θά ζῆ μέχρι συντελείας τῶν αἰῶνων. Μὲ τόν κόσμο τῶν ἰδεῶν ὁ Πλάτων πλάθει καί μορφώνει τήν ψυχὴ καί τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο φιλόσοφο, γιατί ἡ φιλοσοφία του δέν εἶναι οὔτε ἐτοιμὴ διδασκαλία οὔτε δόγμα, ἀλλά ἀνοίγει διάλογο μὲ τήν ἴδια τὴ ζωὴ. Δέν εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος καμμιὰ ἀπόκοσμη ἐντρόφηση, ἀλλά εἶναι συνομιλία θησαυριστὴ μὲ τήν ἴδια τὴ ζωὴ. Ὁ διάλογος καλεῖ τὸν ἄνθρωπο νά συνεργασθῆ μὲ τὸν συνάνθρωπό του γιά τὴν ἀνεύρεση τῆς ἀλήθειας. Τὰ πρόσωπα πού ἀγωνίζονται μέσα στὸν διάλογο γιά τὴν ἀλήθεια, ὄριμος καί νέος ἄνθρωπος, Σωκράτης καί ἔφηβος, εἶναι ὄργανα τῆς ἀλήθειας.

Ὅ,τι ὀνομάζουμε μορφῆ, τοῦτο τὸ συνέδεσε κάποια θεϊκὴ μοῖρα ἀπ' ἀρχῆς μὲ τήν ψυχὴ καί τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλλήνος. Δέν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο πού νά τὸν ξεχωρίξῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς πού ἐμόχθησαν γιά τὴν ἀθανασία ὅσον ἡ μορφῆ. Ὁ Ἑλληνας δέν ἀγάπησε ὅμως τὴ μορφῆ μόνον στήν αἰσθητὴ τῆς ὄψης ἀλλὰ καί στὴ νοητὴ τῆς καί τοῦτο εἶναι πού ὀνόμασε ὁ Πλάτων ἰδέα, εἶδος. Μορφῆ δέν ἔχει μόνον αὐτὸ πού φαίνεται, τὸ ἔργο τῆς τέχνης, ἀλλὰ καί αὐτὸ πού νοεῖται, ἡ ἀλήθεια, ἡ δικαιοσύνη καί ἡ ἀρετή. Πιὸ πολὺ ἀπὸ ὅλα ὅμως ὁ Ἑλληνας ἐμόρφωσε τὸ λόγο του, τὸν πλαστούργησε τόσο, ὥστε κατώρθωσε νά συμφιλώσῃ τὴν μορφῆ μὲ τὸ πλήρωμά της καί σὲ ἀναγκάζει ν' ἀγαπᾶς πρῶτα ἐκείνη καί ὕστερα νά βαθαίνῃς μὲ τὸν νοῦ σου ὡς τὸ νόημά της. Ἡ μορφῆ πού ἔχει ὁ λόγος τοῦ ἀρχαίου Ἑλλήνος δέν σοῦ ἐτοιμάζει μόνον τὰ εἰσόδια στὸ νόημα ἀλλὰ σὲ κρατᾶει μέσα της καί ἀναπαύσαι μαζί της. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού ἔδωκε τὴ χάρη τῆς μορφῆς στὸ νοῦ του, σὲ ὁ,τι εἶχε γι' αὐτὸν νόημα, κατώρθωσε νά γαληνέψῃ μέσα του καί τὸ θρησκευτικὸ του πάθος κι ἔτσι ἔφερε στὸ φῶς τὰ πρόσχαρα καί εὐδαιμονισμένα ἐκεῖνα μορφώματα, τοὺς Θεοὺς του, πού ἀναδύονται ἀπὸ τὸ ἄδυτο τῆς ψυχῆς του ὡς ἀληθινὰ ἀποθεώματα τῆς μορφῆς. Μὲ τὸν Λόγον καί μὲ τοὺς Θεοὺς του ἐχώρισε ὁ Ἑλληνας ἐς αἰετὴν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Ἀσία, ἔστησε ἀπέναντι στα ἀχαλίνωτα καί χιμαιρικὰ θρέμματα τῆς ἀσιατικῆς φαντασίας τὰ πανέμορφα ἀρχέτυπα τῆς θρησκευτικῆς του θέας, γιὰ τὰ ὁποῖα δέν ἀμφιβάλλει κανεὶς ὅτι εἶναι συνάμα καί θεοὶ καί τέλειοι ἄνθρωποι.

Τὴν ἐδδαιμονισμένη σύμπτωση μορφῆς καὶ περιεχομένου, λόγου καὶ νοήματος τὴν συνανοῦμε κατ' ἐξοχὴν στὸν πλατωνικὸ Διάλογο. Ἐδῶ μέσα εἶναι ἡ μορφὴ συνταιριασμένη μὲ τὸ πλήρωμα καὶ τὴν οὐσία της, ὅπως ὁ καρπὸς μὲ τὴν ἐποχὴ του, μὲ τὸν καιρὸ του. Ὁ Λόγος καὶ κατὰ τὴν αἰσθητὴ του ὕψη καὶ κατὰ τὸ νοητὸ του βάθος εἶναι ἐδῶ μέσα τόσο καλοθώρητος πὺ δὲν μπορεῖς νὰ τὸν ἀποχωρισθῆς, ὅταν μιὰ φορὰ τὸν γνωρίσης, καὶ ὅσο περισσότερο γνωρίζεσαι μαζί του, τόσο καὶ πιὸ καλομίλητος σοῦ φαίνεται.

Ἐδῶ ὅμως τίθεται ἓνα ἐρώτημα : Μήπως δηλαδὴ ἡ συμμετρία καὶ ἡ συζυγία αὐτῆ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος καὶ ἰδιαίτερος τοῦ Πλάτωνος, ἐκράτησε τὸ ἐλληνικὸ πνεῦμα καὶ τὸν φιλόσοφο σὲ ἀπόσταση ἀπὸ ὅ,τι δὲν μπορεῖ νὰ προσλάβῃ μορφὴ, ἀπὸ τὸ ἄρρητο; Μήπως ὁ πλατωνικὸς φιλόσοφος μὲ τὸν ἔρωτά του πρὸς τὴ μορφὴ καὶ τὴν ιδέα ἔμεινε ἀνίδεος ἀπὸ τὸ ἄρρητο βάθος τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς ; Ὅσο παράδοξο καὶ ἂν φαίνεται, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μόνον ἐκεῖνος πὺ ἐγνώρισε τὰ ὅρια τῆς μορφῆς, εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσδύσῃ μὲ τὸν νοῦ του καὶ τὴν ψυχὴ μέσα εἰς τὸ ἄρρητο. Ἀντίθετα ὅποιος δὲν ἐγνώρισε τὰ ὅρια τῆς μορφῆς καὶ δὲν κατεπὸνῃσε τὸν νοῦ του μὲ τὴ διαλεκτικὴ, αὐτὸς δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ τολμήσῃ νὰ βυθίσῃ τὸν νοῦ του καὶ μέσα στὸ ἄρρητο, τὸ ἀνείπωτο. Μόνον ὁ διαλεκτικῶς δουλεμένος νοῦς τολμᾷ δίχως φόβο νὰ σκύβῃ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐπαλξὴ του καὶ νὰ ἀκροασθῆ, μαζί μὲ τὴν ψυχὴ πὺ τὸν ὑποβαστάζει, τὸν ἄρρητο ψίθυρο πὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ κόσμου. Μὲ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τρόπον ἀντικρύζει ὁ Πλάτων τὴ σχέση μεταξὺ αὐτοῦ πὺ λέγεται καὶ ἔχει μορφὴ καὶ αὐτοῦ πὺ δὲν λέγεται, αὐτοῦ πὺ εἶναι ἄρρητο καὶ δὲν ἔχει μορφὴ. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ζητεῖ ὁ Πλάτων μὲ τὴν διαλεκτικὴ καὶ τὸν λόγο της νὰ συλλάβῃ ὅ,τι εἶναι οὐσία καὶ ἀλήθεια, ὅ,τι δηλαδὴ δένηται σὲ λογικοὺς νόμους, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλιν τολμᾷ, χωρὶς τὸ ὄπλο πὺ λέγεται λόγος, νὰ προχωρήσῃ ὡς τὸ ἄρρητο καὶ νὰ τὸ ἀκροασθῆ ἀμίλητος, ἄφωνος. «Δικό μου σύγγραμμα, ἔτσι λέγει ὁ Πλάτων στὴν («Ἐβδόμη Ἐπιστολή») του, δὲν ὑπάρχει κανένα γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα μήτε θὰ ὑπάρξῃ ποτέ, γιατί τοῦτο εἶναι ὀλωσδιόλου ἄρρητο. Καὶ δὲν εἶναι ὅπως τὰ ἄλλα μαθήματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πολλὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸ ἴδιο τὸ πρᾶγμα καὶ ἀπὸ τὴ συνάφεια μαζί του ἔξαφνα ὡσὰν ἀπὸ μιὰ σπῖθα πὺ ἀνασπίθισε, γεννιέται μέσα στὴν ψυχὴ ἓνα φῶς, πὺ μόνον του πιά τρέφει τὸν ἑαυτό του. Γιὰ τοῦτο κάθε σοβαρὸς ἄνθρωπος πολὺ θὰ κρατηθῆ νὰ γράψῃ τίποτε γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα».

Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια πὺ λέγονται ἀκριβῶς στὴ μέση τῆς («Ἐβδόμης Ἐπιστολῆς») (341 c) χαρακτηρίζει ὁ Πλάτων τὸ ἄρρητο νόημα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς καὶ τὴ σχέση του μαζί του. Καὶ εἶναι πολὺ συμβολικὸ ὅτι καὶ στὴ μέση ἀκριβῶς τῆς («Πολιτείας»), ὅταν πιά ὁ Σωκράτης ἔχη θεμελιώσῃ τὴν ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, δηλώνει ὅτι, ὅσα εἰπώθησαν, δὲν εἶναι τὰ πιὸ μεγάλα καὶ πιὸ σημαντικά, γιατί ὑπάρχει

ἀκόμη κάτι πιό σπουδαῖο καὶ ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη, ὑπάρχει τὸ (μέγιστον μάθημα), ἀντικείμενο τοῦ μεγίστου μαθήματος εἶναι ἡ «ιδέα τοῦ ἀγαθοῦ», πὸν εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος γιὰ ὅλα, καὶ εἶναι συνάμα ἡ πηγὴ τοῦ κόσμου. Ὅταν ὅμως ὁ Σωκράτης πιέζεται ἀπὸ τὸν συνομιλητὴ του νὰ ὀρίση τί εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ἐναντιώνεται καὶ ἀφήνει σαφῶς νὰ φανῆ πὼς δὲν μπορεῖ οὔτε αὐτὸς νὰ τὸ κάμη. Ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι τὸ ὄραμα ἐκεῖνο τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας πὸν δὲν συλλαμβάνεται μὲ τὴν ἔννοια μῆτε ἐκφράζεται μὲ τὸν λόγο, γιὰτὶ εἶναι ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ ἕξω ἀπὸ κάθε ὀρισμὸ. Ὁ ὀρισμὸς ἐδῶ ἀντὶ νὰ συλλάβῃ τὴν οὐσία θὰ παιδεύεται ἀδιάκοπα πὼς νὰ παραμερίση πρῶτα τὴν ἴδια του τὴν σκιά, πὸν θὰ τὴν βλέπῃ ἀνάμεσα στὸν ἑαυτό του καὶ στὸ ἀπόλυτο ἀγαθόν, τὴν ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ. Ὁ Πλάτων δὲν μιλάει πούθενά γιὰ τὸ μεγάλο ὄραμα τῆς ψυχῆς του. Καὶ στὴν «Πολιτεία» (507 a καὶ ἐξῆς), ὅπου ὁ λόγος γιὰ τὴν ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ μᾶς ἀποφαίνεται ὀριστικὸς καὶ ἀναλυτικὸς, δὲν λέγει τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι τὸ ἀγαθὸ εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλα, καὶ γιὰ τὸ εἶναι καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ ὅτι αὐτὸ ξεπερνάει στὴν ὁμορφιά, στὸ κάλλος ὅλα τ' ἄλλα. Γιὰ τὴν ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ ὁ Πλάτων ἐδῶ μιλάει μὲ μιὰ εἰκόνα: Ὅ,τι λέγει, εἶναι ὁ ἥλιος γιὰ τὸν αἰσθητὸ κόσμον, τοῦτο εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ γιὰ τὸ νοητὸ κόσμον. Καὶ ὁ Πλωτῖνος, ὁ ὁποῖος ἄλλα σημεῖα τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας τὰ παρερμήνευσε, τὴν ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ἐρμηνεύει πλατωνικώτατα. Λέγει ὁ Πλωτῖνος: «ὅταν λοιπὸν εἰπῆς τὸ ἀγαθόν, μὴ βάζῃς μὲ τὸ νοῦ σου τίποτε ἄλλο ἢ προσθέσης κάτι, τόσο, ὅσο θὰ προσθήσης, θὰ στερήσης τὸ ἀγαθόν. Γιὰ τοῦτο μῆτε νὰ τὸ νοήσης, γιὰτὶ ἔτσι θὰ κάμῃς δύο, ἓνα τὸ νοῦ σου καὶ ἓνα τὸ ἀγαθόν» (III, 8 (30) 11, 11-14). Οἱ πλατωνικοὶ διάλογοι ὀδηγοῦν πρῶτα στὴ σοκρατικὴ ἀπορία, ἔπειτα, ὅσο ὀριμάζει ὁ μέγας σκηνοθέτης, ὁ Πλάτων, ὀδηγοῦν στὴν πλατωνικὴ γνώση καὶ τέλος ὑπάρχουν καὶ διάλογοι πὸν ὀδηγοῦν σὲ κάτι πὸν εἶναι πέρα ἀπὸ τὴν γνώση, σ' ἐκεῖνο πὸν δὲν λέγεται. Ἡ διαλεκτικὴ πορεία διαφέρει ἀπὸ τὴν τυπικὴ λογικὴ κατὰ τοῦτο, ὅτι ὀδηγεῖ καὶ πρὸς τὸ («ἐπέκεινα τῆς οὐσίας») πὸν δὲν εἶναι ἀντικείμενο τοῦ λόγου: «Γιὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ὄντα», λέγει ὁ Πλάτων, «χρειάζονται τρεῖς προϋποθέσεις γιὰ νὰ ἔχωμε τὴ γνώση του. Τέταρτη στὴ σειρὰ ἔρχεται ἡ γνώση. Καὶ πέμπτο πρέπει νὰ θέσωμε ἐκεῖνο πὸν εἶναι νὰ γνωρίσωμε καὶ πὸν εἶναι τὸ ἀληθινόν. Ἀπὸ αὐτὰ τὸ πρῶτο εἶναι τὸ ὄνομα, τὸ δεύτερο ὁ ὀρισμὸς, τὸ τρίτο ἡ εἰκόνα, τὸ τέταρτο ἡ γνώση» (342 a). «Ὅμως ὅλα αὐτὰ εἶναι προσπάθεια γιὰ ν' ἀτενίσωμε τὸ ἀπόλυτο». Καὶ προσθέτει ὁ Πλάτων: «Γιὰ τοῦτο κανένας συνετὸς ἄνθρωπος δὲν θὰ τολμῆσῃ ποτὲ νὰ συνταυτίσῃ τὰ νοήματά του μὲ τὰ γλωσσικὰ σύμβολα, καὶ μάλιστα νὰ κάμη τὰ νοήματά του ἀμετακίνητα, πρᾶγμα πὸν τὸ παθαίνουν ὅλα ὅσα εἶναι γραμμένα μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου» (343 a). Τὸ ἀπόλυτο, ἡ ἰδέα τοῦ

ἀγαθοῦ, θὰ μᾶς φανερωθῆ, ἔπειτα ἀπὸ πολὺν μόχθο τῆς διαλεκτικῆς («ἐξ α ἰ φ ν η ς»),
ἐξ α φ ν α.

Ἄν ὅμως ὁ νοῦς ἐνώπιον στοῦ ἀκρότατο τοῦτο σημεῖο τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας σιωπᾷ, ἡ ψυχὴ δὲν μένει ἄνεργη καὶ ἀμίλητη, γιατί τὸ φανταστικό της, ἐλευθερωμένο ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ νοῦ, πλάθει ἓνα μῦθο. Καὶ ἡ ψυχὴ ὅμως, ἂν δὲν ἦταν ἀπὸ πρὶν μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὴν τέχνη του τόσο μαθημένη στοῦ μέτρο, κιἂν δὲν ἦταν μέσα της τόσο βαθιὰ χαραγμένα τ' ἀχνάρια τῆς μορφῆς, θὰ ἔτρεχε τὸν κίνδυνον ν' ἀβυσσωθῆ μέσα στοῦ ἄρρητο. Μὲ τὸν Ἔρωτα, ποὺ εἶχε ἡ ψυχὴ ἀπ' ἀρχῆς γιὰ τὴν μορφὴ καὶ τὸν λόγο, ἀρχίζει νὰ κοντοκρατῆ τὸ ἄπλωμα τοῦ φανταστικοῦ της καὶ νὰ πλέκη ἀπὸ μέσα της μιὰ μορφὴ λόγου καινούργια, πρωτόπλαστη καὶ γεμάτη ὁμορφιά, κι αὐτὴν τὴν μορφὴ τοῦ λόγου ὁ Πλάτων τὴν ὀνομάζει μῦθο.

Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὸς ἐδῶ ὁ παλαιὸς κοσμογονικὸς μῦθος, ποὺ ἀποκορυφώθηκε στὴν ἀρχαία τραγωδία καὶ ποὺ μὲ τὸν Εὔριπιδῆ ἀρχισε ν' ἀποσυντίθεται, δὲν εἶναι ὁ κοσμογονικὸς ἀλλὰ ὁ φιλοσοφικὸς μῦθος. Μὲ τὸν κοσμογονικὸ μῦθο ἄνοιξε ἀπ' ἀρχῆς ἀγῶνα ἡ προσωκρατικὴ φιλοσοφία καὶ τὸν μῦθο αὐτὸν τὸν ξεθεμέλιωσε ἡ Σοφιστικὴ μαζὶ μὲ τᾶλλα ἀποκρυσταλλώματα τῆς ἀρχαίας ζωῆς. Ὁ σοφιστὴς ἦταν κατὰ βάθος ἄμυθος, γιατί ἦταν καὶ μισόλογος. Δὲν ἀγαποῦσε ὁ σοφιστὴς τὸν ἓνα καὶ ἀληθινὸ λόγο ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ἀναληθεῖς. Ὁ Πλάτων ἔζησε ἀπ' ἀρχῆς τῆς ζωῆς του τὸν χαλασμὸ τοῦ παλαιοῦ μῦθου, γιατί τὰ πρῶτα συνειδητὰ του χρόνια συμπίπτουν μὲ τὰ χρόνια τῆς ἀκμῆς τοῦ Εὔριπιδου. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πιὸ μεγάλη ἐγγύτητα ἐγνώρισε ὁ Πλάτων ἓναν χαλαστὴ τοῦ παλαιοῦ μῦθου. Ὁ θεῖος του ὁ Κριτίας ἐδίδασκε ἀπὸ τῆ σκηνῆ μὲ τὸ προσωπεῖο τοῦ Σισύφου ὅτι ὅλα, καὶ οἱ Θεοὶ καὶ οἱ μῦθοι τους, καὶ ἡ πολιτεία καὶ οἱ νόμοι της εἶναι ἐπινοήματα κάποιων πανούργων γιὰ νὰ φοβίσουν μ' αὐτὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς κρατᾶνε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀνομία καὶ τὸ ἔγκλημα, γιατί στὴν ἀρχὴ τὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τὴν κυβερνοῦσε ὁ ἀλληλοσπαραγμὸς. Ὅπως ὁ Εὔριπιδῆς μὲ τὸν ἀπὸ μηχανῆς θεὸ ἀπέκοψε πραγματικὰ τὴν ἀρχαία τραγωδία ἀπὸ τίς πρῶτες της πηγές, τοὺς θεοὺς καὶ τὸν μῦθο τους, ἔτσι καὶ ὁ Κριτίας σοφίζεται λογικὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰ σκεπάζει μὲ μυθικὴ ἐπένδυση γιὰ νὰ ξερριζώσῃ τὸν μῦθο καὶ ν' ἀπομακρύνῃ τὴ βλάστησή του μέσα στὴν ζωὴ. Ποιὰ συναισθήματα κατέχουν τὴν νεότητα στὴν ἐποχὴ αὐτὴν ἀπέναντι στὴν μεγάλη κληρονομιά ποὺ τῆς παρέδωσαν οἱ προηγούμενες γενεές, τὸ βλέπομε ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ σκέπτεται ὁ Φαῖδρος στὸν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος. Ὅταν βγήκε ὁ Φαῖδρος μὲ τὸν Σωκράτη πρὸς τὸν Ἴλισσό, ἐκεῖ ποὺ ἦτανε κάποιος βωμὸς τοῦ Βορέου τοῦ Σωκράτη, «Γιὰ πές μου, Σωκράτη, ἀπ' ἐδῶ κάπου δὲν λένε πὼς ἄρπαξε ὁ Βορέας τὴν Ὁρειθνια ;» Καὶ ὅταν ὁ Σωκράτης τοῦ ἀπάντησε πὼς ἔτσι λένε, ξαναρωτάει ἐκεῖνος : «Πές μου, μὰ τὸν Δία, Σωκράτη, ἐσὺ πιστεύεις πὼς εἶναι ἀληθινὸ αὐτὸ

τὸ μυθολόγημα ;» Ἡ ἀπάντησις πὸν δίδει ὁ Σωκράτης μᾶς ἀποκαλύπτει ποιά θέσις παίρνει ὁ Πλάτων ἀπέναντι στοῦ λογικοῦ τοῦτο ἐρώτημα τοῦ μύθου : «Μὰ ἄν δὲν ἐπίστευα, ὅπως οἱ σοφοί, δὲν θὰ ἔκανα τίποτε τὸ παράλογο ! καὶ τότε θὰ σοφίζομουν καὶ θὰ ἔλεγα πὼς κάποιο δυνατὸ φύσημα τοῦ Βοριᾶ τὴν ὥρα πὸν ἐκεῖνη ἔπαιξε μὲ τὴ Φαρμακεία τὴν ἔσπρωξε κατὰ τοὺς βράχους ἐκεῖ κοντὰ καὶ ἀφοῦ πῆγε ἀπὸ τέτοιο θάνατο, βγήκε ὁ λόγος, πὼς τὴν ἄρπαξε ὁ Βορέας. Ἐγὼ ὁμως, Φαῖδρε, βρίσκω, πὼς αὐτὰ τὰ πράγματα ἔχουνε βέβαια τὴ χάρη τους, ἀλλὰ χρειάζεται νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ δυνατὸς σ' αὐτὰ καὶ νὰ καταπονεῖται πολὺ καὶ δὲν εἶναι νὰ τὸν καλοτυχήη κανεὶς, γιατί θὰ εἶναι ἀναγκασμένος ἔπειτα ἀπ' αὐτὸ νὰ ἐξηγήσῃ λογικῶς καὶ τὴ μορφή τῶν Ἴπποκενταύρων, καὶ ἔπειτα τὴ μορφή τῆς Χίμαιρας καὶ ὕστερα καταφθάνον πλῆθος παρόμοια, Γοργόνες καὶ Πήγασοι καὶ ἄπειρα ἄλλα ἀνεξήγητα τερατόμορφα ὄντα μὲ τίς ἀλλοκοτιές τους. Ἄν λοιπὸν θελήσῃ κανεὶς νὰ συνταιριάξῃ κατὰ πῶς φαίνεται νὰ ἔγινε τὸ καθένα καὶ ἔτσι νὰ τὰ ἐρμηνεύσῃ λογικῶς, θὰ χάσῃ πολὺ καιρόν, ἀφοῦ μάλιστα θὰ ἔχη νὰ κάνῃ μὲ τόσο ἄξεστη σοφία. Κι ἐμένα δὲν μοῦ μένει καιρὸς γι' αὐτά. Καὶ ἡ αἰτία, φίλε μου, εἶναι τούτη : δὲν μπορῶ ἀκόμη καταπῶς λέγει τὸ δελφικὸ ρητὸ νὰ γνωρίσω τὸν ἑαυτό μου. Μοῦ φαίνεται λοιπόν, πὼς εἶναι γελοῖο, ὅσο δὲν ξέρω ἀκόμα αὐτό, νὰ νοιάζωμαι γιὰ ξένα πράγματα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν τ' ἀφήνω αὐτὰ ὅπως εἶναι καὶ τὰ παραδέχομαι, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος, καὶ κάνω ἐκεῖνο πὸν τώρα θὰ ἔλεγα : Νοιάζομαι ὄχι γι' αὐτά, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἑαυτό μου γιὰ νὰ ἴδῶ μὴ τυχὸν εἶμαι κανένα θηρίο πιδ μπερδεμένο καὶ πιδ φουσκωμένο καὶ ἀπὸ τὸν τυφῶνα ἢ κανένα πιδ ἡμερο καὶ πιδ ἀπλὸ ζῶο πὸν τοῦ ἔχει τάξει ἢ φύσις νὰ ἔχη μερδικὸ ἀπὸ κάποιο θεῖκὸ καὶ ἀπλὸ κλῆρο» (Φαῖδρος 229 b - 230 a).

Δύο πράγματα γίνονται φανερά ἀπ' ὅσα λέγει ἐδῶ ὁ πλατωνικὸς Σωκράτης : ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴν μὲ πρωταίτιο τὴ Σοφιστικὴ τὸ λογικὸ ἄρχισε νὰ εἰσχωρῆ μέσα στὴν μεγάλη ποίηση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὸν μῦθο, καὶ νὰ τὴν ἀποσυνθέτῃ. Καὶ ὅτι ὁ Πλάτων πὸν θλίβεται γιὰ τὴ φθορὰ τούτῃ τῆς ποιητικῆς περιορισίας τοῦ λαοῦ του, ἀνασταίνει καινούργιο, διαφορετικὸ, φιλοσοφικὸ μῦθο, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ καταλάβῃ τὴ θέσις τοῦ προφιλοσοφικοῦ. Γιατί ὅ,τι λέγει ὁ Σωκράτης τόσον ἀπλᾶ, δηλαδή «μὴ τυχὸν εἶμαι κανένα θηρίο πιδ μπερδεμένο καὶ πιδ φουσκωμένο καὶ ἀπὸ τὸν τυφῶνα ἢ κανένα πιδ ἡμερο ζῶο πὸν τοῦ ἔχει τάξει ἢ φύσις μερδικὸ ἀπὸ κάποιο θεῖκὸ καὶ ἀπλὸ κλῆρο», εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνας μικρὸς βαρυσήμαντος μῦθος. Αὐτὸς εἶναι ὁ φιλοσοφικὸς μῦθος. Εἶναι φανερό ὅτι ὁ Πλάτων δὲν ἐπιχειρεῖ ν' ἀναστήσῃ τὸν παλαιὸ μῦθο, γιατί γνωρίζει ὅτι τοῦτο θὰ ἦταν ματαιοπονία.

Ὅταν στοῦ «Συμπόσιου» ὁ Πλάτων θέλει νὰ δείξῃ τὴν ἔλξῃ πὸν φέρνει ὅλη τὴν πλάσις, καὶ ιδιαίτερα τὸν ἄνθρωπο, ἀπὸ τὸ θνητὸ καὶ χρονικὸ στοῦ ἀθάνατο καὶ αἰώνιο, τότε βάζει τὸν Σωκράτη νὰ εἰπῇ τὸν μῦθο τῆς Διοτίμας, τῆς μάντισσας ἀπὸ τὴν Μαντί-

νεια. Καὶ ὁ Σωκράτης στὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ διαλόγου λέγει : «Μοῦ φαίνεται λοιπόν, πῶς τὸ πιὸ εὐκόλο εἶναι νὰ τὰ διηγηθῶ μὲ τὸν τρόπο, ποῦ τότε ἡ ξένη ἐκείνη γυναικα, ἐρωτῶντας με, μοῦ τὰ ἔλεγε : Γιατὶ κι ἐγὼ σχεδὸν κάτι παρόμοια ἔλεγα σ' αὐτήν, ὅπως αὐτὰ ποῦ τώρα ὁ Ἀγάθων λέγει σὲ μένα. Ἔλεγα δηλαδὴ πὼς ὁ Ἔρως εἶναι μεγάλος Θεὸς καὶ πὼς εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὁμορφα πράγματα. Κι ἐκείνη μὲ ἀντέκρουσε μὲ τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα, ὅπως αὐτὰ ποῦ ἐγὼ τώρα ἀντικρούω τὸν Ἀγάθωνα, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ὁμορφος εἶναι ὁ Ἔρως κατὰ τὰ λεγόμενά μου οὔτε καλός, καὶ ἐγὼ εἶπα : «Πῶς τὸ λὲς αὐτό, Διοτίμα ; Ἄσχημος λοιπὸν εἶναι ὁ Ἔρως ; καὶ κακός ;» Κι ἐκείνη εἶπε : «Δὲν ἔχεις καλὸ λόγο νὰ εἰπῆς ; Ἡ νομίζεις πὼς ὅ,τι δὲν εἶναι ὁμορφο εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἄσχημο». «Καὶ βέβαια, εἶπα ἐγὼ ! Καὶ στ' ἀλήθεια ὅ,τι δὲν εἶναι σοφὸ εἶναι ἀγαθό ; Ἡ δὲν ἔχεις καταλάβει πὼς ὑπάρχει κάτι ἀνάμεσα στὴν σοφία καὶ στὴν ἀλήθεια ;» «Τί εἶναι αὐτό ; Τὸ νὰ ἔχης ὀρθὴ γνώμη χωρὶς νὰ μπορῆς νὰ δώσης λόγο, δὲν γνωρίζεις, εἶπε ἐκείνη, πὼς μῆτε γνώση εἶναι (γιατὶ ἄλογο πράγμα πὼς θὰ ἦταν γνώση) μῆτε ἀμάθεια ; Εἶναι μάλιστα σχεδὸν κάτι τέτοιο ἡ ὀρθὴ γνώμη, κάτι ἀνάμεσα στὴν γνώση καὶ στὴν ἀμάθεια». «Ἀληθινὰ λέγεις, εἶπα ἐγὼ. Μὴ θέλεις λοιπὸν σῶναι καὶ καλὰ ὅ,τι δὲν εἶναι ὁμορφο νὰ εἶναι ἄσχημο, μῆτε ὅ,τι δὲν εἶναι καλὸ νὰ εἶναι κακό. Ἔτσι λοιπὸν καὶ γιὰ τὸν Ἔρωτα, ἀφοῦ μόνη σου ὁμολογεῖς πὼς δὲν εἶναι καλὸς μῆτε ὁμορφος, νὰ μὴ νομίζης πὼς πρέπει γι' αὐτὸ νὰ εἶναι ἄσχημος καὶ κακὸς ἀλλὰ κάτι ἀνάμεσα σ' αὐτά), εἶπε ἐκείνη. «Καὶ ὁμως εἶπα ἐγὼ : δέχονται ὅλοι πὼς εἶναι μεγάλος Θεός». «Ἐννοεῖς, εἶπε ἐκείνη, ὅλους τοὺς ἀνίδεους ἢ καὶ ἐκείνους ποῦ ἔχουν γνώση ;» «Ὅλους μαζί, βέβαια». Κι ἐκείνη τότε γέλασε. «Καὶ πῶς, εἶπε, Σωκράτη, δέχονται ὅλοι ὅτι εἶναι μεγάλος Θεός, αὐτοὶ ποῦ λένε, πὼς οὔτε Θεὸς δὲν εἶναι ;» «Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ;» εἶπα ἐγὼ. «Ἐνας βέβαια εἶπα, εἶσαι ἐσὺ καὶ μία ἐγὼ ;» Κι ἐγὼ εἶπα : Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό ; Κι ἐκείνη εἶπε, πολὺ ἀπλᾶ. Πές μου λοιπὸν, ὅλοι οἱ Θεοὶ δὲν δέχονται πὼς εἶναι εὐτυχισμένοι καὶ ὁμορφοι ; Ἡ θὰ τολμοῦσες νὰ εἰπῆς πὼς κάποιος ἀπὸ τοὺς Θεοὺς δὲν εἶναι ὁμορφος κι εὐτυχισμένος ;» «Ἐγὼ ὄχι, μὰ τὸν Δία» εἶπα. «Καὶ εὐτυχισμένους βέβαια ἐννοεῖς ὅσους ἔχουν τὰ καλὰ καὶ τὰ ὁμορφα ;» «Βέβαια». «Ἐχεις ὁμως ὁμολογήσει, πὼς ὁ Ἔρως, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὰ καλὰ καὶ τὰ ὁμορφα, ἐπιθυμῆς ἀκριβῶς ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἔχει ;» «Τὸ ὁμολόγησα βέβαια». «Καὶ πῶς λοιπὸν θὰ ἦταν Θεὸς ἐκεῖνος ποῦ τοῦ λείπουν τὰ ὁμορφα καὶ τὰ καλὰ ;». «Μὲ κανέναν τρόπο καθὼς φαίνεται». «Βλέπεις λοιπὸν, εἶπε ἐκείνη, ὅτι καὶ Σὺ τὸν Ἔρωτα δὲν τὸν πιστεύεις γιὰ Θεό ;» «Τί λοιπὸν, εἶπα, νὰ εἶναι ὁ Ἔρως ; Θνητός ;». «Κάθε ἄλλο». «Ἄλλὰ τότε τί ;» «Σὰν τὰ προηγούμενα παραδείγματα». «Εἶναι, εἶπε ἐκείνη, κάτι ἀνάμεσα στὸ θνητὸ καὶ στὸ ἀθάνατο». «Δηλαδὴ, τί, Διοτίμα ;» «Μεγάλος δαίμων, Σωκράτη. Γιατὶ κάθε δαιμονικὸ εἶναι ἀνάμεσα στὸ θνητὸ καὶ στὸ ἀθάνατο». «Καὶ ποιὰ, εἶπα ἐγὼ, δύ-

ναμη ἔχει» ; «Νὰ ἐξηγῆ καὶ νὰ μεταφέρῃ στοὺς Θεοὺς ὅσα ἔρχονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ στοὺς ἀνθρώπους ὅσα ἔρχονται ἀπὸ τοὺς Θεοὺς. Ἐκείνων ἐκεῖ τὶς δεήσεις καὶ τὶς θυσίες, αὐτῶν ἐδῶ τὰ προστάγματα καὶ τὰ ἀντίδωρα γιὰ τὶς θυσίες. Καὶ ὄντας ἀνάμεσα στοὺς δύο, γεμίζει ἔτσι τὸ κενόν, ὥστε τὸ σύμπαν τὸ ἴδιο νὰ εἶναι ἐς αἰὲ μέσα του καλοδεμένο. Μέσω αὐτοῦ τοῦ δαίμονος προχωρεῖ καὶ ὅλη ἡ μαντικὴ καὶ ἡ τέχνη τῶν ἱερέων καὶ στίς θυσίες καὶ στίς τελετὲς καὶ στίς ἐπφοδὲς καὶ σ' ὅλη τὴ μαντολογία καὶ τὴ γητεντική. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν συναναστρέφεται μὲ τὸν ἄνθρωπο : «Θεὸς ἀνθρώπῳ οὐ μίγνυται», ἀλλὰ μέσω αὐτοῦ τοῦ δαίμονος γίνεται ὅλη ἡ ἐπαφὴ καὶ συνομιλία τῶν Θεῶν μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κατὰ τὴν ἐργήγορση καὶ κατὰ τὸν ὕπνο τους. Κι ὅποιος εἶναι σ' αὐτὰ σοφός, εἶναι δαιμόνιος ἄνθρωπος, μὰ ὅποιος εἶναι σοφὸς σὲ τίποτε ἄλλο ἢ στίς τέχνες ἢ στίς χειρωναξίες, αὐτὸς εἶναι βάνανσος. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ δαίμονες εἶναι πολλοὶ καὶ λογῆς-λογῆς, καὶ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ὁ Ἔρωσ». «Καὶ τίνος πατέρα, εἶπα ἐγώ, καὶ τίνος μητέρας εἶναι ;» «Τραβᾶει σὲ μάκρος, εἶπε ἐκεῖνη, νὰ τὸ διηγηθῆ κανεῖς, μὰ θὰ σοῦ τὸ εἰπῶ. Τὴν ὥρα λοιπὸν ποὺ γεννήθηκε ἡ Ἄφροδιτη, εἶχανε τραπέζι οἱ Θεοὶ καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ὁ υἱὸς τῆς Μήτιδος, ὁ Πόρος. Ὅταν πιὰ ἀποδείπνησαν, καθὼς ἦταν συμπόσιο, ἦλθε γιὰ νὰ ἐπαιτήσῃ ἡ Πενία καὶ ἔστεκε στίς θύρες, ὁ Πόρος τότε, μεθυσμένος ἀπὸ τὸ νέκταρ, γιὰτὶ κρασί δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη, μπῆκε στὸν κῆπο τοῦ Διὸς βαρὺς καὶ ἀποκοιμήθηκε. Ἡ Πενία λοιπὸν, ἔχοντας στὸ νοῦ της, ἐξ αἰτίας ποὺ ἦταν ἄπορη, νὰ κάμῃ παιδί ἀπὸ τὸν Πόρο οὐ ξαπλώνεται κοντά του καὶ συνέλαβε τὸν Ἔρωτα. Γιὰ τοῦτο δὲ ἔγινε καὶ τῆς Ἀφροδίτης συνοδὸς καὶ δοῦλος, γιὰτὶ γεννήθηκε στὰ γενέθλια ἐκεῖνης καὶ ἀκόμα γιὰτὶ ἀπὸ φυσικοῦ τον εἶναι ἐραστής τῆς ὁμορφιάς καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶναι βέβαια ὁμορφή. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας γιὸς ὁ Ἔρωσ βρῖσκεται σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση. Καὶ πρῶτα-πρῶτα εἶναι πάντα φτωχὸς καὶ κάθε ἄλλο παρὰ ὄπαλὸς καὶ ὁμορφος, ὅπως νομίζον πολλοί, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ ἀκατάστατος, καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄστεργος, πλαγιάζει πάντα χάμω καὶ χωρὶς στρωμα, κοιμᾶται στὸ ὑπαιθρο στίς θύρες, καὶ στοὺς δρόμους ἔχοντας τῆς μητέρας του τὴ φύση, πάντα μὲ τὴ φτώχεια σύντροφος. Καὶ κατὰ τὸν πατέρα του εἶναι πάλιν ἐπιβουλος στοὺς ὁμορφους καὶ στοὺς καλοὺς, ὄντας ἀνδρεῖος καὶ φιλοκίνδυνος καὶ ὀλόσφιχτος, κνηγὸς δυνατός, πάντα πλέκοντας κάποια σχέδια, κι ἐπιθυμητῆς τῆς φρονήσεως καὶ εἶναι ἄξιος καὶ νὰ τὴν εὔρη, φιλοσοφῶντας σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, δυνατὸς γοητευτῆς, καὶ φαρμακευτῆς καὶ σοφιστῆς (δηλαδὴ σοφίζεται τὰ πάντα). Καὶ οὔτε ὡσὰν ἀθάνατος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του οὔτε ὡσὰν θνητός, ἀλλὰ μέσα στὴν ἴδια ἡμέρα πότε ἀνθίζει καὶ ζῆ, ὅταν εὔρη ἀφθονία, πότε πάλιν πεθαίνει καὶ πάλιν ξαναγεννιέται, γιὰτὶ τὸ ἔχει ἀπὸ τὴν φύση τοῦ πατέρα του. Καὶ ὅ,τι κερδίζει πάντα τὸ χάνει, ἔτσι ποὺ μῆτε ἄπορος εἶναι ποτὲ ὁ Ἔρωσ μῆτε πλούσιος. Καὶ πάλιν εἶναι

ανάμεσα στη σοφία και στην ἀμάθεια. Γιατί τὸ πρᾶγμα εἶναι τοῦτο ἐδῶ : ἀπὸ τοὺς Θεοὺς κανένας δὲν φιλοσοφεῖ, μήτε ἔχει τὸν πόθο νὰ γίνῃ σοφός, γιατί εἶναι. Μήτε κανεὶς ἄλλος, ἂν εἶναι σοφός, δὲν φιλοσοφεῖ. Μήτε πάλιν οἱ ἀνόητοι φιλοσοφοῦν, μήτε θέλουν νὰ γίνουν σοφοί, γιατί αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἀμάθεια, μὴ ὄντας μήτε ὁμορφος καὶ καλὸς μήτε φρόνιμος νὰ νομίζῃς πὼς αὐτὸ σοῦ εἶναι ἀρκετό. Δὲν ποθεῖ λοιπὸν ἐκεῖνος ποὺ δὲν πιστεύει, πὼς τοῦ λείπει τίποτε, αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ πίστευε, πὼς τοῦ λείπει). «Ποιοὶ λοιπὸν, εἶπα ἐγὼ, Διοτίμα εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ φιλοσοφοῦν, ἀποῦ δὲν εἶναι μήτε οἱ σοφοὶ μήτε οἱ ἀνόητοι ;» «Φανερὸ βέβαια, εἶπε ἐκεῖνη, εἶναι τοῦτο καὶ σ' ἓνα παιδί, πὼς ἐκεῖνοι ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δύο καὶ ἀπ' αὐτοὺς βέβαια ἓνας εἶναι καὶ ὁ Ἔρως. Γιατί ἡ σοφία εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὁμορφα πρᾶγματα καὶ ὁ Ἔρως εἶναι ἔρως γιὰ τὸ ὁμορφο. Ὡστε εἶναι ἀνάγκη ὁ Ἔρως νὰ εἶναι φιλόσοφος καί, ὄντας τοῦτο, νὰ εἶναι ἀνάμεσα στὸ σοφὸ καὶ στὸν ἀνόητο. Καὶ αἰτία γι' αὐτὸ εἶναι ἡ καταγωγή τους, γιατί εἶναι ἀπὸ πατέρα σοφὸ καὶ εὖπορο, ἐνῶ ἡ μητέρα ἄσοφη καὶ ἄπορη. Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ φύσις τοῦ δαίμονος, ἀγαπημένε μου Σωκράτη. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ νόμισες ἐσύ, πὼς εἶναι ὁ Ἔρως, δὲν εἶναι παράξενο πὼς τὸ ἔπαθες. Γιατί νόμισες, καθὼς μοῦ φαίνεται, ἂν κρῖνω ἀπὸ ὅσα λέγεις, ὅτι ὁ Ἔρως εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπᾶμε (τὸ ἀντικείμενο) καὶ ὄχι ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπάει (τὸ ὑποκείμενο). Γιὰ τοῦτο νομίζω σοῦ φαίνονταν πανέμορφος ὁ Ἔρως. Γιατί καὶ πρᾶγματι εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀγαπᾶμε τὸ ἀληθινὰ ὁμορφο. Καὶ ἀβρὸ καὶ τέλειο καὶ ἀξιομακάριστο, ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἀγαπάει ἔχει ἄλλη μορφή, ὅπως αὐτὴ ποὺ σοῦ ἔδειξα».

Φαίνεται λοιπὸν καθαρὰ ἀπὸ ὅσα ἀκούσαμε τώρα ἀπὸ τὸν Σωκράτη καὶ τὴ Διοτίμα τί εἶναι πλατωνικός, φιλοσοφικὸς μῦθος. Ἐπίσης φαίνεται ὅτι ὁ δ α ἰ μ ω ν, ἡ ἄλογη δύναμη τῆς ψυχῆς ποὺ λέγεται ἔρως, ἀνέλκει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν φέρνει ὡς τὴν πηγὴ τῆς, ὡς τὴν ἰδέα, καὶ ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ φαινόμενο στὸ νοούμενο, ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια στὸ βάθος, καὶ τὸν συλλέγει στὴν ἐσωτερικότητά του. Εἶναι λοιπὸν αὐτὸς ὁ δαίμων, ὁ Ἔρως, ἡ ἀνειρημένη τάση τῆς ψυχῆς γιὰ νὰ πραγματοποιῆ τὴν μορφή τοῦ ἀνθρώπου, τάση ποὺ μόνον παροδικὰ γαληνεύει κάθε φορὰ ποὺ παίρνει μέσα στὰ ἐνεργήματα, στὰ βουλήματα, στὰ νοήματα καὶ στὰ θεωρήματα τοῦ πνεύματος οὐσιαστικὴ μορφή. Καὶ ἔτσι ἔρχονται στὸ φῶς τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, τὰ ἔργα τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλοσοφίας. Ὅλη ὅμως ἡ δημιουργία εἶναι μία γέννα μέσα στὸ ὁμορφο καὶ στὸ ἀγαθὸ, γιατί τὸ θνητὸ μ' αὐτὴν τὴν διαδικασία τῆς δημιουργίας εἶναι ποὺ ἀγγίζει τὴν ἀθανασία. Γιὰ τοῦτο ὁ Ἔρως δὲν σημαίνει μόνον πόθο γιὰ τὴν ὁμορφιὰ καὶ τᾶλλα ἀθάνατα ἀγαθὰ τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ σημαίνει καὶ λαχτάρια γιὰ δημιουργία μέσα σ' αὐτά. Ὁ πλατωνικός μῦθος ἔρχεται νὰ φανερώσῃ ἓνα ἱερὸ πάθος τῆς ψυχῆς ποὺ τὴν συγκλονίζει ἔξαφνα, ὅταν ὁ νοῦς, ὁ λόγος τῆς ἀπέ-

ναντι σὲ κάποιο πρωτοφανέρωτο θάμπωμα παύη νὰ δουλεύη. Μέσα στὸν μῦθο της ποὺ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ φιλοσοφικὴ ποίηση, ἔρχεται ἡ ψυχὴ ν' ἀπλωθῆ καὶ νὰ ἀναπαυθῆ ἔπειτα ἀπὸ τὴ μακρινὴ πορεία τοῦ λόγου, τῆς διαλεκτικῆς, ἢ ὅποια κατ' οὐσίαν δὲν ἔχει τέλος. Ὁ μῦθος αὐτὸς ὁ πλατωνικὸς μὲ τὸ ἀμέτρητο βάθος του καὶ τὴν πανέμορφη ἐνόρασή του δὲν θὰ ἔρχονταν στὸ φῶς, ἂν ὁ Πλάτων στὸν ἀγῶνα του μὲ τὴ Σοφιστικὴ, δὲν ἐβάθαινε τόσο τὴν ἔννοια τῆς ψυχῆς, ἂν δὲν ἔφθανε ὡς τὴν πρωταρχὴ τὴν ἴδια τοῦ μύθου, τὴν ψυχὴ! Καὶ τοῦτο φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ μεγάλο μῦθο περὶ ψυχῆς ποὺ πλέκει μὲ τὴν παλινωδία του ὁ Σωκράτης στὸ «Φαῖδρος», ὅπου ἡ ἀπόδειξις γιὰ τὴν οὐσία καὶ γιὰ τὸ λόγο τῆς ψυχῆς γίνεται τὸ προσοίμιο τοῦ μεγάλου μύθου περὶ ψυχῆς ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἔπειτα. Ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν εἰρωνικὴ παρατήρησις ποὺ κάνει στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Σωκράτης ὅτι ἡ ἀπόδειξις αὐτὴ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ λόγου τῆς ψυχῆς ποὺ αὐτὸς δίδει, δὲν θὰ γίνη πιστευτὴ ἀπὸ μερικὰ δυνατὰ κεφάλια, δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς δοκησισόφους καὶ σοφιστάς, θέλει ἀκριβῶς νὰ σημάνη, ὅτι ὅποιος δὲν βαθύνη μὲ τὸ νοῦ του στὴν ἔννοια τῆς ψυχῆς καὶ δὲν εἰσχωρήσῃ στὸ καθαρὸ της νόημα, αὐτὸς δὲν θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ καταλάβῃ οὔτε τὸ νόημα ποὺ ἔχει ὁ μῦθος περὶ ψυχῆς.

Καὶ ὅπως ὁ Πλάτων ἐλευθέρωσε τὸν Λόγο, τὴν καθαρὰ λογικὴ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Σοφιστικῆς, αὐτῆς ποὺ ἔσχιζε τὴν κρίσις στὰ δύο καὶ ἐδίδασκε τὴν ἰσοσθένεια τῶν λόγων, τῶν κρίσεων, δηλαδὴ τὴν ἰσοσθένεια τῆς θετικῆς καὶ τῆς ἀρητικῆς κρίσεως γιὰ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, καὶ ἔτσι καταργοῦσε τὴν ἀλήθεια, ὅμοια ὁ Πλάτων ἐπῆρε ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Σοφιστικῆς τὸν μῦθο ποὺ αὐτὴ τὸν εἶχε κάμει ἀπλὸ παιχνίδι, ὅπως φαίνεται τοῦτο ἀπὸ τὸν μῦθο τοῦ Πρωταγόρα στὸν ὁμώνυμο διάλογο τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸν ἀνέδειξε σὲ ἀθάνατη μορφή τοῦ λόγου, σὲ ἀθάνατη ποίηση, γιὰτὶ καὶ ὁ μῦθος παρὰ τὴν οὐσιαστικὴ διαφορὰ του ἀπὸ τὸν λόγον δὲν παύει νὰ εἶναι μὰ μορφή λόγου.

Ὁ μῦθος τοῦ Πλάτωνος, ὅπως καὶ ὁ λόγος, εἶναι ἐσωτερικὸς. Ἐρχεται ὁ μῦθος νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἀνομολόγητο, καὶ νὰ μεταδώσῃ τὸ ἀμετάδοτο καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ παραδοξία του. Γιατί, ἂν ὡς ποίημα ὁ μῦθος εἶναι ἔμψυχος ὄργανισμὸς μὲ αὐτάρκεια καὶ εὐδαιμονία, ὡς νόημα εἶναι κάτι παράδοξο, γιὰτὶ ἔρχεται μὲ τὸν συμβολισμό του νὰ περάσῃ πέρα ἀπὸ τὰ καλοθεμέλιωτα σύνορα τοῦ λόγου καὶ νὰ ἱστορήσῃ πιά αὐτὸς ὅτι ὁ λόγος δὲν μπορεῖ μὲ τὴν κρίσις του νὰ συλλάβῃ. Μιὰ κίνησις εἶναι ποὺ γεννάει τὸν μῦθο, εἶναι ἡ ἔλξις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὰ τρίσβαθὰ της τὰ ἴδια πρὸς τὴν πολυπόθητη ἰδέα, πρὸς τὸ αἰώνιο ἀγαθό. Καὶ τὴν ἴδια κίνησις, τὸν ἴδιο ἀναπαλμὸ τῆς ψυχῆς ἐπιδιώκει ὁ φιλοσοφικὸς, πλατωνικὸς μῦθος, νὰ ξαναγεννήσῃ μέσα στὴν ψυχὴ ποὺ θὰ τὸν ἀκούσῃ. Καὶ ἡ ψυχὴ ὅμως ποὺ θὰ τὸν ἀκούσῃ τὸν μῦθο καὶ θὰ συνεικιάσῃ τὴν ὁμορφιά του καὶ τὸ νόημά του, πρέπει νὰ εἶναι τόσο ἔτοιμη ὅσο κι

ἐκείνη πού θέλει νά γευθῆ τόν καρπὸ τοῦ λόγου, καὶ περισσότερο ἀκόμα, γιατί ὁ μῦθος ἀποτελεῖ ἓνα τόλμημα τοῦ φιλοσόφου πέρα ἀπὸ τὴν Λογική. Μέσα στὴν φιλοσοφικὴ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων πού ἔζησε στὸν κῆπο τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος, ὁ μῦθος εὐρέθηκε ἐξ ἀρχῆς δίπλα στὸν λόγο, ὅπως φαίνεται τοῦτο ἀπὸ τὸν διάλογο τοῦ Πλάτωνος («Γοργίας»), ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ προγραμματικὸς διάλογος τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας. Συζυγισμένοι ὁ μῦθος μέσα στὸ ὑψηλὸ ἔργο τῆς τέχνης τοῦ λόγου, πού λέγεται πλατωνικὸς διάλογος, ἐκφράζει κι αὐτὸς μὲ τὸ εἶδος του τὴν αἰώνια μορφή καὶ τὰλλα μελετήματα τοῦ φιλοσόφου. Ὁ μῦθος ἐκφράζει τόσο τὴν ἰδέα τοῦ κάλλους ὅσο καὶ τὴν ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, τόσο τὸν Ἔρωτα, ὅσο καὶ τὸν Θάνατο. Ἐπίσης ὁ μῦθος ἐκφράζει τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πάλη του μὲ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ κόσμου.

Καὶ τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι ὁ μῦθος, πού εἶναι ὁμόζυγος μὲ τὸ λόγο, τοῦ γίνεται ταυτόχρονα καὶ ἀντίζυγος. Τοῦ εἶναι ὁμόζυγος, γιατί ὁ πλατωνικὸς μῦθος πρέπει πάντοτε νά τοῦ ταιριάζη, νά εἶναι εἰκόσ, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων, εἰκόσ, ταιριαστός στὸν λόγο πού προηγεῖται γιὰ τὸ ἴδιον θέμα. Εἶναι ὁμοῦ καὶ ἀντίζυγος, γιατί ὁ μῦθος εἶναι ἰστόρηση, ζωγραφιὰ καὶ κάθε ἰστόρηση εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὴν ἔννοια, πού εἶναι ὄργανο τοῦ λόγου. Ὁ λόγος δουλεύει μὲ τὴν ἔννοια. Καὶ ἂν ἐξετάσουμε τὸν μῦθο ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς Λογικῆς, πρέπει νά εἰποῦμε ὅτι αὐτὸς εἶναι ψεῦδος, γιατί ὅλα ὅσα λέγει ὁ μῦθος καὶ ὁ τρόπος πού τὰ ἐκφράζει εἶναι ἀπίθανα, καὶ ἀπαράδεκτα γιὰ τὴν Λογική. Ὁ Πλάτων λέγει περὶ τοῦ μῦθου «τοῦτο δέ πού ὡς τὸ ὄλον εἰπεῖν ψεῦδος». Ὅμως τὸ ψεῦδος τοῦτο ἔχει μέσα του καὶ κάποιο πνεῦμα ἀλήθειας. Γι' αὐτὸ καὶ προσθέτει ὁ Πλάτων: («Ἐνὶ δὲ καὶ ἀληθῆ») (Πολιτ. 377α'). Δὲν εἶναι λοιπὸν ὁ πλατωνικὸς μῦθος ἓνα ἀσυνάρτητο μῦθευμα, ἀλλὰ ἔχει ἀπὸ μέσα του ὁμορφιά, νόημα καὶ σκοπὸ. Εἶναι καλόδετη καὶ καλοστόχαστη ἐκφραστικὴ μορφή, χωρὶς ὁμοῦ ποτὲ νά χάνη τὴν ποιητικὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν αἰσθητικὴ τῆς εὐδαιμονίας. Δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ παιχνίδι μὲ εἰκόνες καὶ μὲ χρώματα ὁ πλατωνικὸς μῦθος, ἀλλὰ εἶναι ὄργανικὸ ὄλον μὲ ἀρχὴ καὶ τέλος, ὄλον πού τὸ κυβερνάει ὁ νόμος τῆς μορφῆς. Καὶ ὅπου λογισμένη, ζυγισμένη μορφή, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ νόημα, ὅπου ἢ μορφή ἐκεῖ καὶ οὐσία ἐσωτερικὴ. Καὶ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ μῦθου ὁδηγεῖ πάντα ἡ μορφή του, γιατί καὶ τὰ δύο ὑπέικουν στὸ ἴδιο χρέος, ν' ἀναπαύσουν τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸν μόχθο τῆς διαλεκτικῆς ὅχι μὲ μιὰ ἀλήθεια πού θὰ τῆς δώσουν, ἀλλὰ μὲ μιὰ εἰκόνα τῆς ἀλήθειας. Γι' αὐτὸ ὁ ὀρισμὸς τοῦ μῦθου πού δίδει ὁ Σουΐδας εἶναι ἄριστος: «Μῦθος», ἔτσι λέγει ὁ Σουΐδας, («ἐστὶν λόγος ψευδῆς εἰκονίζων τὴν ἀλήθειαν»). Ὁ ἀφιλοσόφητος μῦθος δὲν ἔχει αὐτὴ τὴν δύναμη, εἶναι μῦθος γιὰ παιδιὰ παρὰ γιὰ ὠρίμους, ὁ φιλοσοφικὸς ὁμοῦ ἔχει τὴ δύναμη νά ἐρμηνεύσῃ τὸ ἀνερμήνευτο, νά ἰστορήσῃ τὸ ἀπιστόρητο καὶ νά χρονώσῃ τὸ ἄχρονο.

Αυτή είναι ή παραδοξία του και ἐδῶ ἐγκείται τὸ τόλμημά του. Ὅμως ή τόλμη αὐτή τοῦ μύθου δὲν εἶναι ἀσυλλόγιστη, οὔτε εἶναι ἀσυμβίβαστη μὲ τή φιλοσοφημένη ψυχή, γιατί «ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πως ἔστιν» (Μετὰ τὰ φυσικά Α 982 b18).

Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ Ἀριστοτέλους ἀκούεται ὡσάν ἀπόφωνο ἀπὸ τὰ ἀκροάματά του μέσα στήν Ἀκαδημία και ταιριάζει πιὸ πολὺ στὸν Πλάτωνα, γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ μέγας μυθοπλάστης. Και εἶναι τόσο πλούσια ή μυθοπλαστική του δύναμη, ὡστε ἔφερε εἰς τὸ φῶς κάτι τὸ ἀπίθανο : Τὸν Σωκράτη τὸν πυκνὸ και ἀλύγιστο ὀπλίτη τοῦ λόγου, αὐτὸν ποὺ ζητοῦσε γιὰ ὅλα τὴν ἔννοια, αὐτὸν ποὺ τὸ πρῶτο του μέλημα ἦταν τὸ «τί ἔστιν», ποὺ παντοῦ σκόρπιζε τὴν ἀπορία, αὐτὸν κατώρθωσε ὁ κάλαμος τοῦ Πλάτωνος νὰ τὸν μεταπλάσῃ σὲ μέγας μυθοποιό, γιατί ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ πλατωνικοῦ Σωκράτους ἀκοῦμε ὄλους τοὺς πανέμορφους μύθους, ἐκτὸς ἀπὸ ἓναν ἀπὸ τὸ μῦθο τοῦ «Τιμαίου» γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου. Εἶναι ἐδῶ ὡσάν νὰ μὴν ἄντεχε ή δυναμικότης τῆς μορφῆς τοῦ Σωκράτους, νὰ βαστάξῃ δηλαδὴ τὸν μῦθο περὶ δημιουργίας τοῦ κόσμου, ἀφοῦ ἦταν τόσο γνωστὸ και ἐμφαντικὸ τὸ ἀποτράβηγμα τοῦ Σωκράτους ἀπὸ τὴν φυσική και ή στροφή του πρὸς τὴν Ἠθική φιλοσοφία. Ἐπέτυχε λοιπὸν ὁ Πλάτων νὰ λύσῃ τὴν πιὸ μεγάλη ἀντινομία τῆς μορφῆς, νὰ ὑπερ-νικήσῃ δηλαδὴ τὴ διαφορὰ ποὺ χωρίζει τὴν σωκρατική ἀπὸ τὴν πλατωνική μορφή, τὴν σωκρατική ἐρώτηση ἀπὸ τὴν πλατωνική ἀπάντηση, τὴν σωκρατική ἔννοια και λογική ἀπὸ τὴν πλατωνική ιδέα και διαλεκτική. Τέλος τὴν διαφορὰ ποὺ χωρίζει τὸν προφορικὸ λόγον τοῦ Σωκράτους ἀπὸ τὸν ἔντεχον λόγον τοῦ πλατωνικοῦ διαλόγου και ὅλα αὐτὰ χωρὶς νὰ μετακινήσῃ ἀπὸ τὴ βάση της τὴ σωκρατική μορφή. Κατώρθωσε νὰ συνυφάνῃ ἔτσι τὰ ἀντίθετα, ποὺ νὰ μὴν μποροῦν οἱ αἰῶνες πιά νὰ ξεχωρίσουν και νὰ εἶπουν, τί εἶναι μέσα στὸ ἔργο του σωκρατικὸ ἀπόηχο και τί εἶναι γνήσια δικό του. Ποιὸς μπορεῖ σήμερα νὰ χωρίσῃ τὸν πλατωνικὸ μῦθο ἀπὸ τὴ Σωκρατική μορφή. Και ποιὸς ἔχει τὴ δύναμη νὰ βάλῃ τὰ ὅρια ἀνάμεσα στὸν ἱστορικὸ και στὸν πλατωνικὸ Σωκράτη. Και εἶναι τοῦτο ἀδύνατο νὰ γίνῃ, γιατί ὁ πλατωνικὸς διάλογος ὑφαίνεται πάντοτε ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Πλάτωνος μαζί μὲ τὴ μορφή τοῦ Σωκράτους. Πλατωνικὸς μῦθος και σωκρατική μορφή εἶναι ἀχώριστα. Ὁ Σωκράτης μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Πλάτωνος βγαίνει νέος και ὁμορφος, δηλαδὴ φωτισμένος ἀπὸ τὴν εὐδαιμονισμένη μορφή τοῦ μύθου.

Λόγος και μῦθος μέσα στοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους εἶναι, ὅπως εἶπαμε, ἀντίζυγοι. Ὁ,τι θέτει ὁ ἓνας τὸ ἀντιμάχεται ὁ ἄλλος, ἀφοῦ κατάγονται ἀπὸ ἀντίθετες δυνάμεις τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Μεταξὺ λόγου και μύθου ἰσχύει ὁ νόμος τῆς πλατωνικῆς εἰρωνείας. Ὁ λόγος εἰρωνεύεται τὸν μῦθο και τοῦ λέγει: «Εἶσαι μιὰ σειρά ἀπὸ εἰκόνες τῆς φαντασίας, εἶσαι ἓνα ψεῦδος ποὺ παρουσιάζεται ὡς ἀλήθεια και οὐσία. Και ἀρκεῖ νὰ θέσω εἰς κίνησιν τὰ πρῶτα μου ἐρωτήματα γιὰ νὰ διαλυθῆς».

Ὁ μῦθος ἐξ ἄλλου εἰρωνεύεται τὸ λόγο καὶ τοῦ λέγει: «Εἶσαι ἓνας αἰώνιος ὁδοιπόρος πὸν ποτὲ δὲν φθάνεις στὸ ποθούμενο. Δὲν δλοκληρώνεσαι ποτέ. Οἱ σειρὲς τῶν κρίσεων σου γιὰ τὰ πράγματα καὶ γιὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς εἶναι ἀτέλειωτες. Ἐγὼ εἶμαι ἀπλή εἰκόνα τῆς φαντασίας, ἀλλὰ ἀναπαύω τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποῖαν ἐσὺ μὲ τὴν ἀτέλειωτη σειρὰ τῶν κρίσεων σου καταπονεῖς. Ἐγὼ ἔχω ἀρχὴ καὶ τέλος. Εἶμαι ἓνα θέαμα πὸν ξεκουράζει τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου».

Ὅμως λόγος καὶ μῦθος εἶναι καὶ ὁμόζυγοι, γιὰτὶ καὶ οἱ δύο ἐκφράζουν μαζὶ τὴ δυναμικότητα καὶ τὴν ἐντελέχεια τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πλατωνικῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχὴ ἐδῶ μέσα στὸ φιλοσόφημα τοῦ Πλάτωνος ἀνοίγει ὄργανικὰ μὲ τὸ λόγο ὁ ὁποῖος εἶναι ὄλο ρώμη, σφραῖγος καὶ δρόσος. Ἡ ψυχὴ ἔπειτα μὲ τὸ λόγο φιλοτεχνεῖ ἀρχιτεκτονικῶς τὴν «Πολιτεία», ὠριμάζει μὲ τὴν δικαιοσύνη, ἐσωτερικεύεται μὲ τὴν μελέτη περὶ θανάτου, ὁδεύει μὲ σύστημα πρὸς τὴν ἰδέα καὶ θρέφεται ἀπὸ τὴν πανώρια θέα της.

Καὶ ὅμως μέσα στὸν ἀπίθανο αὐτὸν θησαυρὸ τοῦ λόγου ἢ ἴδια ψυχῆ, ἢ ψυχὴ τοῦ Πλάτωνος δὲν ἡσυχάζει, ἀλλὰ κλώθει τὸν πανέμορφο μῦθο γιὰ τὴν ἰδέα, γιὰ τὸν Ἔρωτα, πὸν εἶδαμε πρῖν, γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ μ' αὐτὸν τὸν μῦθο τελειώνει ὁ Πλάτων τὸ μεγάλο του ἔργο, τὴν «Πολιτεία». Ἐπίσης κλώθει στὸν «Φαίδωνα» τὸν μῦθο γιὰ τὸν θάνατο, ἀφοῦ πρῶτος ὁ λόγος ἄνοιξε ὄλους τοὺς δρόμους. Τέλος στὸν «Τίμαιο» κλώθει τὸν μῦθο περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὸν μονοσήμαντο λόγο ἔρχεται ὁ Πλάτων στὸν πολυσήμαντο μῦθο. Ὁ λόγος εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του καὶ τὴν καταβολὴ του ἓνας, καὶ ἐπάνω σ' αὐτὴν τὴν ἐνότητα τοῦ λόγου βασίζεται ὅ,τι ὀνομάζομε ἀλήθεια, ἐνῶ ὁ μῦθος εἶναι πολύμορφος. Μῦθοι γιὰ τὸ ἴδιο φιλοσοφικὸ πρόβλημα, γιὰ τὸν Ἔρωτα, γιὰ τὴν Ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου, γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὸν θάνατο, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξουν πολλοί. Ἄλλη γλῶσσα μιλάει ὁ λόγος καὶ ἄλλη ὁ μῦθος. Τὸ φῶς τοῦ λόγου εἶναι ἄμεσο, ἢ ψυχὴ τὸ δέχεται χωρὶς πρόσθετη ἐρμηνεία. Τὸ φῶς ὅμως τοῦ μύθου, παρ' ὅλη του τὴ φανταστικὴ λαμπρότητα, εἶναι ἔμμεσο καὶ χρειάζεται τὴν ἐρμηνεία. Ὅταν ἢ ψυχὴ μὲ τὴν διαλεκτικὴ της, πὸν ζητεῖ τὴν ἀλήθεια στὴν καθαρὴ της μορφῆ, προχωρήσει βαθιὰ μέσα στὸν κόσμον τῆς ἰδέας καὶ ὁ λόγος ἀρχίξει πιά νὰ γίνεται στενὴ καὶ ἀδιάβατη ἀτραπός, τότε ἀφήνει ἐλεύθερο τὸ φανταστικὸ της νὰ πετάξῃ ἀντίπερα, ὅπου ὁ λόγος δὲν φθάνει, καὶ νὰ στήσῃ ἐκεῖ τὸν ἀργαλειὸ τοῦ μύθου. Ὁ καινούργιος αὐτὸς τόπος καὶ κόσμος, ὅπου ὑφαίνεται ὁ μῦθος, εἶναι μακρινὸς καὶ ἔχει δικό του κλῆμα μὲ θαυμαστὰ χρώματα. Ἀλλὰ καὶ ὁ καιρὸς, ὁ χρόνος εἶναι ἐδῶ ἀλλοιώτικος. Μοιάζει ὡσὰν νὰ μὴν περνᾷ, σὰν νὰ εἶναι στάσιμος. Ἐτσι μᾶς ἀποπλανεῦει ὁ μῦθος καὶ μᾶς ἀποφαίνεται πῶς μᾶς πάει κοντὰ στὴν αἰωνιότητα.

Τόπος και χρόνος, πού μέσα στον αισθητό κόσμο μᾶς ξεσκεπάζουν ὅλη τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ πρόσκαιρο, εἶναι ἀντίθετα μέσα στον μῦθο, μᾶς φαντάζουν πῶς κλείνουν μέσα τους τὴ χαραυγὴ τῆς ἀθανασίας.

Ἔτσι ὁ διαλεκτικὸς Πλάτων γίνεται ταυτόχρονα καὶ μυθολογικός. Καὶ ὅπως ὁ δημιουργός, ὁ Θεὸς στὸν διάλογο τοῦ Πλάτωνος «Τίμαιος» ἔχει τὰ μάτια ριγμένα ἐπάνω στὰ αἰώνια πρότυπα, στὶς ἰδέες, καὶ πλάθει τὸν κόσμον, ὅμοια καὶ ὁ Πλάτων, ὁ φιλόσοφος πὸν εἶναι καὶ ποιητής, ζωντανεῦει τὴν ὕλη τοῦ μύθου, τὴν ἐλευθερία, τὴ δικαιοσύνη, τὸν ἔρωτα, τὸν θάνατο κατὰ τὸ αἰώνιο παράδειγμα τῆς ζωῆς, τὴν ἰδέα. Θεωρία καὶ ποίηση εἶναι τώρα δύο ξέχωρα ἔργα τῆς ψυχῆς· καὶ τὸ πρῶτο ἀπαιτεῖ κάματο, ἐνῶ τὸ δεύτερο θέλει καὶ τέχνη. Μὲ τὴν θεωρία, τὴν λογικὴ καὶ τὴν διαλεκτικὴ τακτοποιεῖται καὶ κυβερνιέται ἡ ψυχὴ, γιὰτὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι λογισμὸς, μὲ τὴν ποίηση, μὲ τὸν μῦθο εὐτυχεῖ, γιὰτὶ ποίηση εἶναι μακαρισμένη μορφή πνεύματος πὸν ἀναπαύει τὴν ψυχὴ. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν τοῦ πλατωνικοῦ φιλοσόφου εἶναι δίφορη, τὴν μιὰ φορὰ φέρνει στὸ φῶς τὴν γνώση καὶ τὴν ἄλλη τὴν τέχνη, τὸν λογισμὸ καὶ τὴν φαντασία. Ὅμως καὶ ὁ λογισμὸς καὶ ἡ ποίηση φέρνουν τὴν ψυχὴ ἀπέναντι στὸ αἰώνιο. Καὶ εἶναι τοῦτο μοναδικὸ μέσα στη φιλοσοφία τῶν αἰώνων: ἡ ποίηση νὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὴν Λογικὴ, ἡ ἀπτή καὶ ἄλογη μορφή νὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὴν νοητὴ καὶ ἔλλογη, ὁ μῦθος νὰ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν λόγο, ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος νὰ γίνονται ἓνα μὲ τὴν αἰωνιότητα!